

Evoluutio, talouden käsitteet ja pyyteettömyys

■ J P Roos

Pekka Wahlstedt (*Tieteessä tapahtuu* 4–5/2009) on elävä todiste omassa arvostelussani esittämani väitteen todenmukaisuudesta: vaikka olisi lukenut Ylikosken ja Kokkosen kirjan kannesta kanteen, niin ei välttämättä ole paljon ihmistieteellisestä evoluutioteoriasta ymmärtänyt. Sen sijaan Wahlstedt ja Ylikoski ovat aivan samoilla linjoilla siinä, että teoreettinen näkökulma ja käytetyt käsitteet johtaisivat väistämättä ennalta määrättyyn johtopäätökseen (”maailmaan”)

aivan riippumatta todellisuudesta. Evoluutioteoria on hyvä esimerkki siitä, että näin ei ole. On totta että evoluutioteoriassa käytetään taloudesta tuttuja käsitteitä: esimerkiksi intressi, hyöty, kustannukset, voitto ja kilpailuetu. Puhumattakaan Dawkinsin geenin itsekkyydestä, jonka väärinymmärtäjiä on leegio, myös kirjan lukeneiden joukossa. Adam Smith oivalsi aikoinaan, että yhteiskunta perustuu erillisten ihmisten itsekkäälle voitontavoittelulle, josta syntyy kai-

kille edullinen lopputulos. Tämä edellytti kuitenkin järjestynyttä, säänneltyä yhteiskuntaa ja yhteisesti sovittuja pelisääntöjä. Ruotsalaistunut kreikkalainen sosiologi Apostolis Papakostas kuvaa hauskaasti tuoreessa kirjassaan, miten hänen kreikkalainen ystävänsä ihmettelee kuinka Ruotsissa voi tilata haluamansa esineen toiselta puolen Ruotsia, saada sen itselleen ja maksaa laskun jälkeenpäin. Sellaista luottamusta ja yhteistyötä on vaikea kuvitella, jos ei ole siihen tottunut. Toisaalta meistä tuntuu täysin omituiselta ajatella että joku voisi ihmetellä tällaisen yhteistyön toimivuutta. Kilpailu ja hyötyajattelu eivät siis johda eriarvoisuuteen ja sortoon, ellei yhteiskuntaa sellaiseksi rakenneta.

Evoluution perusajatuksen ymmärtämisen pitäisi kuulua yleissivistykseen, jotta Wahlstedtin kaltaiset väärinymmärtäjät eivät saisi jatkuvasti toistella vanhoja juttuja. Elämän tarkoitus on sen jatkuminen. Ilman tätä periaatetta meillä ei olisi elämää. Elävät organismit sopeutuvat ympäristöönsä ja muokkaavat sitä (kuten Darwinille niin rakkaat kastemadot). Ne eivät voi elää, jos ne kuluttavat enemmän energiaa kuin saavat. Mitä suotuisimmat ovat olosuhteet (hyötyjen ja kustannusten ero on suuri) sitä paremmin organismit voivat lisääntyä. Kaikkea tätä voi kuvata edellämaituilla taloudellisilla termeillä. Olosuhteista riippuen kilpailu on enemmän tai vähemmän tärkeää, mutta evoluutioteoriassa on viime vuosina korostunut

yhteistyön tärkeys, aivan kuten Miikka Tallavaara esittää. Evoluutio on pääsääntöisesti yhteistyötä. Esimerkiksi ihmislapsen uloonjääminen on edellyttänyt äidin huolenpidon lisäksi myös muiden sukulaisten läsnäoloa. Tällä hetkellä siihen tarvitaan vielä paljon laajempia verkostoja.

Kantilla ei tässä kysymyksessä ole mitään virkaa. On empiirisesti kyseenalaista toimii-ko mikään elävä organismi, ihminen mukaan luettuna, täysin pyyteettömästi missään olosuhteissa. Joka tapauksessa on selvää, että jos jokin organismi toimisi pyyteettömästi, siis uhraisi itsensä jonkun eettisen periaatteen hyväksi, sille kävisi huonosti. Kant ei tietävästi jättänyt jälkeläisiä (olen joskus lukenut hauskan kirjan *Oli-ko Kantilla sukupuolielämää?*, jossa päädyttiin vastaukseen ettei ollut), joten hän toimi selkeän itsekästä, koska ei halunnut tehdä lapsia, vaan ajatteli vain omaa mukavuuttaan. Epäilemättä oman määritelmänsä mukaan pyyteettömästi. Jos kuitenkin kaikki olisivat toimineet kuin hän, niin en olisi tässä kommentoimassa Wahlstedtia.

Minulla on myös ilo todeta, että Ylikoski ja Kokkonen noudattavat johdonmukaisesti kirjassa esittelemäänsä tieteen evoluution periaatetta: kritiikkiin ei pidä vastata, sillä täydellinen hiljaisuus on paras puolustuskeino. Heidän tapauksessaan se luultavasti onkin.

Kirjoittaja on Helsingin yliopiston sosiaalipolitiikan professori.